

Eğitim Fakültelerinin Sosyal Sorumluluğu Ve Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi: Nitel Bir Araştırma

Kürşad Yılmaz
Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi
kursadyilmaz@gmail.com

Özet

Günümüzde hem bireylerin hem de örgütlerin sorumluluk sahibi olmalarına çok önem verilmektedir. Bu anlamda sosyal sorumluluklar son yıllarda üzerinde en çok durulan konulardan biridir. Bu çalışmanın amacı eğitim fakültelerinin sosyal sorumlulukları kapsamında topluma hizmet uygulamaları (THU) dersinin değerlendirilmesidir. Bu amaçla ilk önce sosyal sorumluluk kavramı açıklanmış ve eğitim örgütleri açısından ele alınmıştır. Daha sonra eğitim fakültelerinin sosyal sorumlulukları irdelenmiş ve bu kapsamda THU Dersinde yapılabilecek çalışmalar değerlendirilmiştir. Son olarak, öğretim elemanlarının ve öğretmen adaylarının THU Dersi ile ilgili görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Analizlerde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunda 20 öğretim elemanı ve 39 öğretmen adayı bulunmaktadır. Katılımcılar genel olarak THU Dersinin idealde çok yararlı bir ders olduğunu, ancak uygulama ve planlama ile ilgili sorunlar olduğunu belirtmiştir. Katılımcılara göre, THU Dersinin daha etkili olabilmesi için, öğretmen adaylarının ilgilerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal sorumluluklar, eğitim fakülteleri, topluma hizmet uygulamaları dersi

Social Responsibility of Education Faculties and the Lessons of Community Service Practices: A Qualitative Study

Abstract

Today, responsible individuals and organizations are considered important. In this sense, social responsibilities have recently been one of the most highlighted topics. The purpose of the present study is to assess community service practices lessons at faculties of education, within the scope of their social responsibilities. To this end, first the term social responsibility is explained and handled in terms of educational organizations. Then, social responsibilities of faculties of education are discussed and possible studies in community service practices lessons are assessed in this context. Finally, determine the opinions of instructors, and prospective teachers about the Lessons of Community Service Practices. Data was collected by semi-structured interview form. Descriptive analysis technique is used for data analysis. The research group consists of 20 instructor, and 39 prospective teachers. Generally, the participants said that the Lessons of Community Service Practices very useful lesson in ideally; however there are problems with implementation and planning of lesson. According to participants, Lessons of Community Service Practices to be more effective, the teacher candidates' interests must be taken into consideration.

Key Words: Social responsibility, education faculties, lessons of community service practices

1. Giriş

Sosyal sorumluluk kavramı son yıllarda üzerinde sık sık ve önemle durulan konulardan biridir. Toplum örgütlerden yalnızca mal ya da hizmet üretmelerini değil, aynı zamanda toplumun sosyal, kültürel, eğitimsel, siyasi, sportif gelişimine katkı getirmelerini, sorunları ile ilgilenmelerini ve çözüm yolları üretmelerini beklemektedir. Toplum örgütleri, toplum için yaptıkları ile değerlendirmektedir. Bu bağlamda özellikle son yıllarda çevre, eğitim, spor, sağlık, sanat ve kültür alanlarında yapılan sosyal sorumluluk projelerinin arttığı görülmektedir. Öyle ki sosyal sorumluluklar ile ilgili dernekler (Sosyal Sorumluluk Eğitim Derneği, Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği) ya da internet siteleri (sosyalsorumluluk.org, kssrehberi.com, sosyalsorumluluk.org.tr, kurumsalsosyal.com) kurulmakta ve konuya verilen önem gün geçtikçe artmaktadır. Yalnızca mal üreten örgütlerden değil, aynı zamanda hizmet üreten kamu ve özel kuruluşlarından da, hizmet alanları ile ilgili sosyal sorumluluk çalışmaları özellikle de üniversitelerden beklenmektedir. Çünkü üniversitelerin işlevi yalnızca bilimsel çalışma ve eğitim öğretim değildir. Üniversiteler içinde buldukları toplumun her türlü gelişimine katkı getirmek zorundadır (Yılmaz ve Horzum, 2005). Bu katkı çok çeşitli alanlarda olabilir. Bu alanlardan biri de eğitim fakülteleri aracılığı ile yapılabilecek olan sosyal sorumluluk çalışmalarıdır.

2006 yılından itibaren bu çalışmaları kolaylaştırabilecek bir uygulama eğitim fakültelerinde başlatılmıştır. Bu uygulama Eğitim Fakültesi öğretmen yetiştirme programlarında yer alan Topluma Hizmet Uygulamaları (THU) dersidir. THU Dersi Eğitim Fakülteleri açısından çok yeni bir uygulama olduğu için, Türkiye’de konu ile ilgili çok az çalışma vardır. Çuhadar (2008) “Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi Aracılığı İle Yurttaş-Öğretmen Yaratmak” adlı çalışmada THU Dersini yurttaşlık eğitimi açısından değerlendirmiş ve yurttaş-öğretmen yetiştirme amacı açısından ele almıştır. Çoban, Kaşkaya ve Ağırbaş (2010) sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin THU Dersine ilişkin tutumlarının diğer bölümler ile karşılaştırılmasını yaptıkları araştırmada sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin derse yönelik tutumlarının beden eğitimi, fen bilgisi, Türkçe ve müzik öğretmenliği öğrencilerine göre daha olumlu olduğunu belirlemiştir.

Akkocaoğlu, Albayrak ve Kaptan (2010) THU Dersinin, dersi alan öğretmen adaylarının toplumsal duyarlılık düzeylerinde bir farklılaşma meydana getirdiğini belirlemiştir. Yazarlar, bu dersi yapılandırılırken; öğretmen adaylarının ve sivil toplum kuruluşlarının beklenti ve önerilerinin göz önüne alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Gürol ve Özercan (2010) araştırmalarında THU Dersinin uygulanmasına ilişkin görüşleri belirlemeye çalışmışlar ve öğretmen adaylarının almış oldukları THU Dersinin kendi gelişimlerine faydasının olduğuna inandıkları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra bu dersin pek etkili olmadığını, uygun bir şekilde işlenmediğini belirtenler de olmuştur. Tanrıseven, Üredi ve Yanpar-Yelken (2010) araştırmalarında, öğretmen adaylarının çoğunluğunun dersin toplumsal sorunlara çözüm üretme imkânı verdiğine inandıklarını belirlemiştir. Araştırmada öğretmen adayları dersin, topluma hizmet uygulamalarına yönelik proje geliştirme becerilerini artırdığını, projede yapılacak işleri ayrıntılı bir şekilde planlama becerisinin geliştiğini ve proje uygulama becerilerinin geliştiğini belirtmişlerdir.

Yukarıda da görüldüğü gibi THU Dersi öğretmen adaylarının sosyal sorumluluk duygularının geliştirilmesi açısından çok önemlidir ve yapılan araştırmalar da bunu doğrulamaktadır. Ancak THU Dersini sosyal sorumluluklar açısından ele alan herhangi bir

çalışma bulunmamaktadır. Buna göre bu çalışmanın amacı eğitim fakültelerinin sosyal sorumlulukları kapsamında THU Dersinin değerlendirilmesidir. Bu amaçla ilk önce sosyal sorumluluk kavramı açıklanmış ve eğitim örgütleri açısından ele alınmıştır. Daha sonra eğitim fakültelerinin sosyal sorumlulukları irdelenmiş ve bu kapsamda THU Dersinde yapılabilecek çalışmalar değerlendirilmiştir. Son olarak yapılan nitel bir araştırma ile THU Dersini yürüten öğretim elemanlarının ve öğretmen adaylarının görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

2. Sosyal Sorumluluk

Sosyal sorumluluklar, 1800'lü yılların sonunda büyük şirketlerin sayılarının artmasıyla kavramsal olarak ortaya çıkmıştır (Becerikli, 2000). Sosyal sorumluluklar, 1929 ekonomik bunalımı ile birlikte hız kazanmış, 1936 yılında ilk olarak Sears Şirketinin, 1960'larda da sivil toplum örgütlerinin çalışmaları sosyal sorumluluklara verilen önemi artırmıştır (Halıcı, 2001). Kavram, 1960'lı yıllardan itibaren yoğun bir şekilde tartışılmaktadır (Carroll, 1991). Türkiye'de ise Osmanlı dönemindeki Ahilik ve vakıflar sosyal sorumluluklar ile ilgilidir (Çarıkcı, Uzunbacak, Adıgüzel ve Özkul, 2009). Cumhuriyetin ilk dönemlerinde sosyal sorumluluklar ile ilgili çok fazla gelişme olmamakla birlikte, Bayraktaroğlu ve Özgen'e göre (2008) Türk yönetim sisteminde sosyal sorumluluk anlayışındaki gelişmeler, özellikle de son 30 yıldır biraz daha gündemi oluşturmuştur.

Drucker'a göre (1996) geçtiğimiz 40-50 yılda ekonomik etmenler egemen olmuştur, ancak bundan sonraki 20-30 yılda sosyal etmenler egemen olacaktır. Bu görüş, sosyal konularla ilgilenmenin örgütler için çok önemli olduğu gerçeğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Sosyal sorumluluk davranışı her şeyden önce, karşılığında doğrudan hiçbir yarar beklemezsizin gönüllü olarak yapılan bir davranıştır (Turan, 1998). Sosyal sorumluluk kavramı, kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren, bir amaç için birlikte çalışmaya yönlendiren, olumlu sonuçlarının birlikte paylaşıldığı önemli bir kavramdır (Paksoy, 2001). Bayrak'a göre (2001) sosyal sorumluluk; örgütün amaçlarına ulaşmaya çalışırken, var olan etik değerlere bağlı kalması ve sahip olduğu kaynakları da yaşamını devam ettirdiği toplumun geliştirmek için kullanması bağlamındaki sorumluktur.

Sosyal sorumluluk, örgütlerin birlikte yaşadığı çevreye karşı sorumlu olmalarıdır (Şencan, 1987). Sosyal sorumluluklar genel olarak bir işletmenin ekonomik ve yasal koşullara, iş etiğine, işletme içine, çevresindeki kişi ve kurumların beklentilerine uygun bir çalışma stratejisi ve politikası gütmesine, insanları mutlu ve memnun etmesine yönelik çalışmalardır (Eren, 1990). Örgütsel sosyal sorumluluk, örgütlerin kendi ilgi alanları ile ilgili olarak sosyal refahın korunması ve geliştirilmesi için zorunlu olduğu etkinliklerin araştırılmasıdır (Halıcı, 2001). Sosyal sorumluluk, örgütün hem kendi ilgilerine hem de toplumun ilgilerine hizmet eden yönde davranmalarının zorunluluğudur (Schermerhorn, 1993), bir örgütün etkinlikte bulunduğu ortamı koruma ve geliştirme konusundaki yükümlülükleri (Aydemir, 1999), örgütlerin, kâr amacı olmaksızın örgütsel etkinliklerin ötesinde, toplum için yerine getirmesi gereken eylemler (Hitt, Middlemist ve Mathis, 1979) olarak tanımlanabilir. Bu anlamda sosyal sorumluluk, örgütün çevreye karşı duyarlılığı, paydaşlara hesap verebilirliği, çevreye yönelik kültürel ve sanatsal faaliyetler olarak görülebilir (Erdem, 2010).

Yukarıdaki tanımlarda da görüldüğü gibi sosyal sorumluluklar ile ilgili olarak genelde örgütlerin kar amacı olmaksızın toplum yararına etkinlikler düzenlemeleri anlaşılmaktadır. Ancak

sosyal sorumluluklar örgütlerin yalnızca toplumu olumsuz olarak etkileyebilecek etkinliklerden kaçınması değil, aynı zamanda sosyal çevre üzerinde olumlu etki bırakacak olan etkinlikleri araştırıp yapmasıdır (Eilbert ve Parket, 1973). Yapılan tanımlamaların ortak noktası; örgütlerin, yalnızca topluma zararı olacak işlerden kaçınması değil, aynı zamanda yararlı işler de yapması gerektiğidir. Örgütler kâr elde etmeyi düşündüğü kadar çalışanlarını, içinde bulunduğu çevreyi, toplumu, ülkeyi, dünyayı ve bütün insanlığı düşünmelidir (Yılmaz, 2006). Sosyal sorumluluk tanımlarının ortak noktası, örgütlerin çevresinde yer alan çıkar gruplarının toplumsal beklentilerini dikkate alması gerektiği konusunda ortak bir paydada buluşmuş olmasıdır (Top ve Öner, 2008).

Sosyal sorumluluk kavramı yerine, toplumsal sorumluluk, kurumsal sosyal sorumluluk (Yamak, 2007) gibi kavramlar da kullanılmaktadır. Özellikle kurumsal sosyal sorumluluk kavramı yaygın olarak kullanılmaktadır. Avrupa Komisyonu, kurumsal sosyal sorumluluğu, “Kurum ve kuruluşların toplumun sosyal, çevresel ve ekonomik kaygılarını, kendi istekleriyle etkinliklerinin ve paydaşlarıyla ilişkilerinin bir parçası haline getirmesi” olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, son yıllarda kurumun tüm paydaşlarına ve topluma karşı etik ve sorumlu davranması, bu yönde kararlar alması ve uygulaması gerektiği şeklinde geliştirilmiştir (www.kssrehberi.org).

Sosyal sorumluluk kavramının tarihi gelişimi ile ilgili olarak üç önemli sosyal sorumluluk yaklaşımı bulunmaktadır. Bunlar; gizli el yaklaşımı, devletçi yaklaşım ve yönetimci yaklaşımdır. Gizli el yaklaşımı, sosyal sorumluluk yaklaşımını şöyle özetlemektedir: “Kâr yap ve kanunlara uy”. Devletçi yaklaşıma göre sosyal sorumluluk, işletmelerin, yasaların varlığında kâr araştırmalarındaki rollerini belirtmektedir. Toplumun ilgili taraflarına, yasal ve politik süreçlerle yapılan düzenlemelerle, bir gizli elin vereceği hizmetten daha iyi hizmet vereceği belirtilmektedir. Böylece işletme etkinliklerinin istenmeyen olumsuz etkileri yasalarla düzenlenecektir. Yönetimci yaklaşıma göre ne gizli el ne de devletçi yaklaşım sosyal konularda işletme liderlerine karar vermede esneklik tanımaktadır. Yönetimci yaklaşım, örgütler ve yöneticilerinden sosyal refahın korunması ve yükseltilmesi konusunda örgütlerin ekonomik çıkarlarına mümkün olduğu kadar uygun olan, beklenen davranışlar üzerine kurulmaktadır (Turan, 1998; Halıcı, 2001; Yılmaz, 2006).

Sosyal sorumluluk yaklaşımlarında olduğu gibi sosyal sorumluluk düzeyleri de farklılaşmaktadır. Diken’e göre (1998) bunlar; ekonomik, yasal, etik ve sağduyu sorumluluklarıdır. Ekonomik ve yasal sorumluluklar, toplum tarafından örgütten istenen; etik sorumluluklar toplum tarafından örgütten beklenen; sağduyu ya da hayırsever sorumluluklar ise toplum tarafından örgütten temenni edilen sorumluluklardır. Sosyal sorumluluk düzeylerine göre örgütlerin sosyal sorumluluk çerçevesinde destek verdikleri temel etkinlik alanları şunlardır (Aydın, 2001):

1. Toplumsal yardım: Yeniliklerin uygulanması, konut yardımı ve eğitim çalışmalarının desteklenmesi.
2. Dezavantajlı kesimlerin desteklenmesi: Engelli kişilerin istihdamının sağlanması, ayrımcı ve kayırmacı politikalarından kaçınılması.
3. Çalışan ilişkileri: Sendika ilişkileri, çalışanların yönetime katılmasının sağlanması, emeklilikte sağlanacak yararların artırılması.
4. Çevre koruma: Çevresel kirlenmenin önlenmesi, atıkların yeniden dönüşümünün sağlanması, çevre kirliliğini önleyecek alternatif yakıtların kullanılması.

5. Ürün kalitesi: Ürünün kalitesinin en üst seviyede tutulması, müşteri haklarına saygı, kaliteli ve ucuz ürün, ekonomik olarak dezavantajlı olanların korunması.

Sosyal sorumluluklar, yalnızca örgüt ya da kurumun topluma, paydaşlarına, tedarikçilere ve hissedarlara karşı sorumluluklarını içermemektedir. Sosyal sorumluluklar ile ilgili en önemli gruplardan biri de örgüt çalışanlarıdır. Günümüzde örgütler çalışanlarından daha üst düzey performans elde etmeye, onların bağlılıklarını artırmaya, iş doyumlarını yükseltmeye çalışmaktadır. Bu süreçte örgütlerin çalışanları ile ilgili sosyal sorumluluk çalışmaları yapması beklenmektedir. Artık bu çalışmalar ile ilgili standart çalışmaları da (Social Accountability (SA 8000) Standardı, Worldwide Responsible Accredited Production (WRAP), ETI (Ethical Trade Initiative) Base Code gibi) yapılmaktadır.

Sosyal sorumluluk kavramı sosyal bir kavram olmanın yanı sıra bireysel boyutu da olan bir kavramdır. Bundan dolayı sosyal sorumluluklar yalnızca mal ve hizmet üreten örgütler için değil, aynı zamanda kamu kurumları, aileler ve bireyler için de söz konusudur. Doğal olarak sosyal sorumluluk kavramı yalnızca iş örgütlerinde değil toplumdaki en küçük örgüt olan aileden en büyük örgüt olan devlete kadar geniş bir yelpazede değerlendirilmesi gereken bir kavramdır (Yılmaz, 2006). Örneğin temel toplumsal birim olan ailelerin çocuklarını yasalara ve diğerlerinin haklarına saygılı yetiştirmeleri de bu tür bir sorumluluk gereğidir (Can, 1999). Bu bağlamda bireysel sosyal sorumluluklar ile ilgili çalışmalar da (Grossnickle ve Stephens, 1992; Dey, 2008) yapılmaktadır.

2.1. Eğitim Örgütlerinde Sosyal Sorumluluk

Sosyal sorumluluk ile ilgili uygulamalardan biri de yabancı alanyazında “service learning” olarak bilinen çalışmalardır. Bu kavram Türkçeye “hizmet ederek öğrenme” şeklinde çevrilmiş ve kullanılmıştır (Küçüköğlü, Kaya ve Bay, 2010). Hizmet ederek öğrenme, okuldaki müfredat uygulamaları ile hizmet etkinliklerinin bir karışımını içermektedir. Bu süreçte öğrencilerin aktif katılımı yoluyla toplumun sorunlarına duyarlılık kazandırılmaya çalışılmaktadır (Anderson, 1998). Hizmet ederek öğrenme uygulamaları bazı batılı ülkelerin (ABD, Kanada gibi) öğretmen yetiştirme programlarında da bulunmaktadır. Anderson’a göre (1998) bu çalışmaların öğretmen yetiştirme programlarındaki amaçları şunlardır:

1. Öğretmeni, hizmet ederek öğrenme etkinliklerini bir öğretim yöntemi olarak uygulayabilecek şekilde yetiştirmek.
2. Öğretmeni, temel ahlaki yükümlülükler, yurttaş yükümlülükleri, yaşam boyu sivil katılım, farklı ve özel gereksinimi olan çocukların gereksinimleri, çocuklar ve aileleri için sosyal adalet gibi konularda bilinçlendirmek.
3. Öğretmen adayına, sahip olduğu öğretim yeteneğine ve güncel eğitim uygulamalarına eleştirel olarak bakma yeteneği kazandırmak.
4. Öğretmen adayının eğitimsel reformlara hızlı ve etkili bir şekilde uyum sağlamasına yardımcı olmak.
5. Öğrencilerin gereksinimlerini karşılamak için öğretim sürecini hızlandırmak.
6. Okullarda toplumsal hizmet konusunda etkin bir şekilde çalışabilen hizmet odaklı öğretmenler yetiştirmek.

Yukarıda sıralanan maddelerde de görüldüğü gibi hizmet ederek öğrenme etkinlikleri, toplumsal hizmet etkinlikleri ile akademik becerilerin bütünleştirilmesi çalışmalarıdır (Karayan ve Gathercoal, 2005). Bu çalışmalar son yıllarda daha da önemli bir hale gelmiş ve sosyal sorumluluk çalışmaları halinde birçok alanda yapılmıştır. Bu anlamda sosyal sorumluluk çalışmaları günümüzde eğitim kurumları için de çok önemli hale gelmiştir. Çünkü sosyal sorumluluk projelerinde görev yapmış olmak artık iş alımlarında aranan koşullar arasında yer almaktadır. Kurumlar, sosyal sorumluluk projelerinde görev almış, bireysel ve sosyal sorumluluğu gelişmiş bireyleri tercih etmektedir. Bundan dolayı eğitim kurumları eğitim programlarında sosyal sorumluluklar ile ilgili derslere yer vermeye başlamıştır. Birçok eğitim kurumu, sosyal sorumluluk derslerine zorunlu dersler arasında yer verirken, bazı eğitim kurumları da kurdukları kulüpler (Bahçeşehir, Bilkent, Boğaziçi, Gazi, Işık, Koç, Kültür, Sabancı, Yaşar, Yeditepe, Yıldız Teknik Üniversitesi gibi) aracılığıyla öğrencilerinin mezun olmadan en az bir projede görev almasını sağlamaktadır.

Sosyal sorumluluk çalışmaları ya da dersleri çok farklı fakülte ya da bölümlerde gerçekleştirilmektedir. Son yıllarda bu fakülteler arasına eğitim fakülteleri de katılmıştır. Sosyal sorumluluk kavramı eğitim fakülteleri açısından çok önemlidir. Çünkü sosyal sorumluluklar ailede, çevrede ya da okulda kazanılmaktadır. Bu bakımdan öğretmenler bireysel ve sosyal sorumlulukların kazandırılmasında önemli bir role sahiptir (Şirin, 2005). Ayrıca öğretmenlik mesleğinin sosyal sorumluluk taşıyan bir meslek olması, öğretmenlerin toplumun geleceğinin şekillenmesinde çok önemli görevleri yerine getirmesi, öğretmenlerin topluma liderlik edecek ve toplumu dönüştürecek kişiler olarak görülmesi, öğretmenlerin hizmet öncesi eğitiminde sosyal sorumluluklara ayrı bir önem verilmesini gerektirmektedir.

Öğretmenlerin sosyal sorumluluklarının geliştirilmesinde içinde buldukları toplumu, toplumdaki güç dağılımını, toplumdaki sorunları ve sorunların kaynaklarını bilmeleri büyük öneme sahiptir. Çünkü öğretmenlik mesleği toplumun kültürünün aktarılması, değiştirilmesi ve dönüştürülmesi ile doğrudan ilgilidir. Türkiye’de bu konuya hizmet edecek bir uygulama olan “THU Dersi” uygulanmaya başlamıştır. THU Dersi yalnızca eğitim fakültelerinde uygulanan bir ders değildir. Bu ders Türkiye’deki birçok üniversitenin fakülte ve yüksek okullarında zorunlu veya seçmeli ders olarak okutulmaktadır. Bu fakülteler arasında hukuk fakülteleri, mühendislik mimarlık fakülteleri, tıp fakülteleri, bazı meslek yüksek okulları sayılabilir.

3. Sosyal Sorumluluk ve Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi

Mevcut öğretmen yetiştirme programları Yükseköğretim Kurulu’nca (YÖK) 2006 yılında güncellenmiştir. Yapılmış olan bu güncelleme çalışması sonucunda yeni öğretmen yetiştirme programları 2006–2007 akademik yılından itibaren uygulanmaya başlamıştır. Bu bağlamda öğretmen yetiştirme programlarına, THU adlı yeni bir ders konulmuştur. YÖK bu dersle ilgili kılavuzu, 2007–2008 akademik yılı öncesinde fakültelere göndereceğini ve Yükseköğretim Kurulu’nun web sayfasında yer alacağını belirtmiştir. Ancak Nisan 2011 tarihi itibari ile kılavuz gönderilmemiş ve web sayfasında da yer almamıştır. Eğitim fakülteleri bu dersi kendi çabalarına ve akademik geleneklerine uygun olarak yapmaktadır. Bu bağlamda fakülteler THU Dersi uygulama yönergesi gibi metinler hazırlamakta ve etkinlikler bu yönergelere uygun olarak yapılmaktadır.

Tüm programlar için zorunlu olan bir yarıyılık bu derste, öğrencilerden, toplumun güncel sorunlarını belirlemeleri ve çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlamaları beklenmektedir. Ayrıca, bu ders kapsamında; öğrencilerin, panel, konferans, kongre, sempozyum gibi bilimsel etkinliklere izleyici, konuşmacı ya da düzenleyici olarak katılması da özendirilmektedir. Öğrencinin bu çalışmalardaki başarısı, “Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi” içinde değerlendirilmektedir. YÖK dersin içeriğini aşağıdaki gibi açıklamaktadır (Yükseköğretim Kurulu, 2006):

Topluma hizmet uygulamalarının önemi, toplumun güncel sorunlarını belirleme ve çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlama, panel, konferans, kongre, sempozyum gibi bilimsel etkinliklere izleyici, konuşmacı ya da düzenleyici olarak katılma, sosyal sorumluluk çerçevesinde çeşitli projelerde gönüllü olarak yer alma, topluma hizmet çalışmalarının okullarda uygulanmasına yönelik temel bilgi ve becerilerin kazanılması.

İçerikten de anlaşıldığı gibi THU Dersi, bir öğretim elemanı kılavuzluğunda yürütülen, kuramsal (teorik) ve uygulamalı çalışmaların olduğu bir derstir. Bu derste öğrenciler ön plandadır ve etkin olarak rol almaktadır. Dersin öğretim elemanı rehberlik etme, yönlendirme, yol gösterme, çalışmaları gözlemlene gibi yükümlülüklerle sahiptir. Dersin uygulaması sınıftan daha çok toplumun içinde gerçekleştirilmelidir. Önemli olan öğrencilerin çeşitli projeler geliştirmeleri değil, bu projeleri uygulamalarıdır. Geliştirilen projelerin uygulamaya geçirilmemesi, dersin amacının gerçekleşmesini engelleyecektir. Ancak bu ders için önemli olan öğretmen adaylarının toplumun sorunları ile ilgilenmesi, sorunlara çözüm yolları önermesi ve çeşitli uygulamalar gerçekleştirmesidir. Yapılacak olan bu uygulamalar öğretmen adaylarının toplumsal sorunların farkına varmasını sağlayacağı gibi toplumsal yaşamda çok önemli değerler olan yardımlaşma, işbirliği, birlikte çalışma, eşitlik, sosyal adalet gibi değerleri de geliştirecektir. Öğretmen adayları bu projeler ile iletişim becerilerini geliştirebilecek, sorumluluk alma, tek başına iş yapma, yardımlaşma, işbirliği, özgüven gibi becerileri de geliştirebilecektir.

Öğretmen adaylarına bu becerilerin kazandırılması ile ilgili gerekliliklerden biri de ilk ve orta dereceli okullardaki sosyal kulüp çalışmalarıdır. Sosyal kulüp çalışmaları, öğrencilere, insan haklarına ve demokrasi ilkelerine saygı duyabilme; kendini tanıyabilme, bireysel hedeflerini belirleyebilme, yeteneklerini geliştirebilme, bunları kendisinin ve toplumun yararına kullanabilme; çevreyi koruma bilinciyle hareket edebilme; kendine ve çevresindekilere güven duyabilme; planlı çalışma alışkanlığı edinebilme, serbest zamanlarını etkin ve verimli değerlendirebilme; girişimci olabilme ve bunu başarı ile sürdürebilme, yeni durum ve ortamlara uyabilme; savurganlığı önleme ve tutumlu olabilme; bireysel farklılıklara saygılı olabilme; farklı görüş, düşünce, inanç, anlayış ve kültürel değerleri hoşgörü ile karşılayabilme; aldığı görevi istekle yapabilme, sorumluluk alabilme; bireysel olarak veya başkalarıyla iş birliği içinde çevresindeki toplumsal sorunlarla ilgilenebilme ve bunların çözümüne katkı sağlayacak nitelikte projeler geliştirebilme ve uygulayabilme; grupça yapılan görevleri tamamlamak için istekle çalışabilme ve gruba karşı sorumluluk duyabilme gibi tutum, davranış ve becerilerin kazandırılması (MEB, 2005) gibi amaçlarla yapılmaktadır.

THU dersinin amaçları oldukça kapsamlı olmasına rağmen temelde, öğretmen adayına hizmet öncesi eğitimleri sırasında toplumsal duyarlılık kazandırmak, öğretmen adayının

toplumsal sorumluluk üstlenerek toplumsal liderlik rolünü oynayabilir düzeye getirmek, girişimci yetisini kazanması için gerekli ortamı oluşturmak ve öğretmen adayının toplumla bütünleşmesini sağlamaktır (Coşkun, 2009). Öğretmenlerin bu amaçları gerçekleştirebilecek donanım ile yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda topluma hizmet uygulamaları daha önemli bir hale gelmektedir. Aşağıda bazı uygulama örnek ve önerilerine yer verilmiştir.

4. Bazı Uygulama Örnekleri ve Önerileri

Sosyal sorumluluk projeleri ya da THU Dersi adı altında eğitim kurumları çok farklı çalışmalar yapmaktadır. Üniversitelerin yaptığı sosyal sorumluluk projelerinde dezavantajlı kesimler, çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi gruplara öncelik verildiği görülmektedir. Gerçekleştirilen projeler arasında, engellilere destek projeleri, yaşlılara destek projeleri, insan hakları projeleri, çevre projeleri, kültürel projeler yer almaktadır. Bu projelerde gerçekleştirilen etkinliklerden bazıları şunlardır:

1. İlköğretim okulu öğrencilerini misafir etmek ve onlara derslerinde yardımcı olmak, ilköğretim ve liselerde okuyan öğrencilere kişisel gelişimleri konusunda eğitimler vermek.
2. Yaşlı bakımevleri, huzurevleri, engelli bakımevleri ve Çocuk Esirgeme Kurumundaki kişilere yardımcı olmak.
3. Çevre bilinci oluşturma amaçlı çalışmalar yapmak, ağaçlandırma kampanyaları düzenlemek ya da bu kampanyalara katılmak.
4. İlköğretim 6. sınıf öğrencileriyle tarihi yerleri gezerek onlara kültürel mirası korumanın önemini anlatmak.
5. Toplumsal cinsiyet hakkındaki bilinci artırmak, yapılan etkinliklerle kadın haklarına karşı bilinçli ve duyarlı bir genç kuşağın yetişmesine katkıda bulunmak.
6. Yaşlılara, engellilere yardım etkinlikleri.
7. İlköğretim okullarında sekizinci sınıf öğrencilerine temel hukuki kavramlar konusunda dersler vermek.
8. Okulları onarmak, boya badana işlerine yardımcı olmak, okullara kütüphane kurmak, kırtasiye malzemeleri ve giyim desteği sağlamak, köy okullarının spor alanlarının yenilenmesi ve bu okullarda beden eğitimi uygulamaları yapmak.
9. İnsan hakları, tüketici hakları, doğal etkinlikler gibi konularda bilgilendirme ve bilinçlendirme toplantıları düzenlemek.
10. Çeşitli konularda sağlık taramaları yapmak, bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yapmak.

Yukarıda verilen örnek çalışmalar çok farklı eğitim kurumlarında (Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu, Tıp Fakültesi, İşletme Fakültesi, Hukuk Fakültesi gibi) çok farklı yerlerde gerçekleştirilmiştir. Topluma hizmet etkinlikleri yapılabilecek kurumlar arasında; tutukevleri, dernekler, vakıflar, belediyeler, çocuk ıslah evleri, yaşlı bakım evleri, gençlik merkezleri, basın ve yayın organları, federasyonlar, okullar, müzeler, hastaneler, rehabilitasyon merkezleri, huzurevleri, kulüpler, kaymakamlıklar, valilikler, meslek odaları, halk eğitim merkezleri, kütüphaneler ve muhtarlıklar sayılabilir (Kuş, 2009). Eğitim fakülteleri bu kurumlarla işbirliği içerisinde birçok etkinlik gerçekleştirebilir.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde 2008–2009 eğitim öğretim yılında okulöncesi öğretmenliği programı öğrencilerinin THU Dersi kapsamında yaptıkları “Haydi Kavram Oyuncaklarıyla Oynayalım” adlı çalışma 29 lisans öğrencisiyle yürütülen kapsamlı bir projedir. Proje, ön hazırlık, uygulama ve sonuçlarla kazanımların değerlendirilmesi olmak üzere 16 hafta sürmüştür. Proje kapsamında 4–6 yaş grubunda okul öncesi eğitim almayan 884 ve okul öncesi eğitim alan 92 çocuk ile çalışılmıştır. Çalışma sonucunda lisans öğrencilerinin de çeşitli ortamlarda farklı gelişim özelliklerine sahip çocuklarla çalışarak yararlı deneyimler elde ettikleri, toplumsal sorunlara duyarlılık geliştirdikleri, ailelerin okul öncesi eğitimin gerekliliği konusunda somut deneyimler edindikleri, çocukların da kavram bilgilerinde gelişmeler olduğu görülmüştür (Dinçer, Ergül, Şen ve Çabuk, 2011).

Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde (2010) 2009–2010 eğitim öğretim yılında; Depremzedelere Yardım Projesi, Havası ve Çevresi Temiz Fırat Üniversitesi Projesi, İhtiyaç Sahiplerinin Yanındayız Projesi, Temiz Okul Temiz Öğrenci Parlak Gelecekler Projesi, Kader Mahkûmlarına Destek Projesi, Kendiniz, Çocuklarımız ve Torunlarımız İçin Geri Getirin Projesi, Eğitim Fakültesini Türk Motifleri İle Zenginleştirilim Projesi, İlköğretim Okulu Öğrencilerine Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Sergisinin Gezdirmesi Projesi gibi çalışmalar yürütülmüştür.

Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde (2010) Engelliyi Tanıyalım, Engel Tanımayalım adlı projede okulöncesi öğretmenliği anabilim dalı ve Özel Erdem Rehabilitasyon Merkezi işbirliği ile okulöncesi öğretmenliği öğrencileri 6 hafta boyunca Özel Erdem Rehabilitasyon Merkezine Gitmişler, oradaki engelli çocuklar için eğitime katılmışlar ve çocuklarla doğrudan ilgilenmişlerdir.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nce (2006) düzenlenen “Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Eğitim Fakülteleri ve Topluma Hizmet İşlevi” adlı çalışmada, eğitim fakültelerinin topluma hizmet bağlamında yerine getirebileceği işlevlere ilişkin genel bir çerçeve sunulmuştur. Bu işlevler ve bu işlevler bağlamında yapılabilecek etkinlikler şunlardır (Eğitim Bilimleri Fakültesi, 2006):

Buna göre eğitim fakülteleri *Eğitim Kurumlarına Katkı* bağlamında, hizmetiçi eğitim, program geliştirme, öğretim yöntem ve teknikleri, kitap ve materyal hazırlama, ölçme değerlendirme çalışmaları, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, anne-baba eğitimi gibi konularda eğitim kurumlarına katkı getirebilmelidir.

Toplumsal Yaşama Katkı bağlamında, eğitim fakültelerinin fiziksel olanaklarını topluma açmak, eğitim fakültesi öğrencilerinin ailelerini hedef gruplar içinde değerlendirerek, toplumsal hizmet çalışmalarını kurum içinde başlatmak, eğitim fakültesi öğrencilerine, onların liderlik becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler düzenlemek, halk günleri düzenleyerek çevre halkı tanıma, gereksinimlerinden haberdar olma ve onlarla bütünleşme fırsatları yakalamak, eğitim fakültelerinde kredili dersler açarak, öğrencileri toplumsal duyarlılık projelerine yönlendirmek, ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrencilerce yapılacak projelere danışmanlık hizmeti vermek, insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi eğitimi konusunda yapılan çalışmaları izlemek, rehberlik etmek, her bakımdan desteklemek ve bu konudaki duyarlılığın artırılmasını öncelik olarak görmek, eğitimle ilgili sorunların çözümüne katkı için ulusal ölçekte kampanyalar düzenlemek, eğitimle ilgili konularda çalışmalar yapmak üzere, sivil toplum kuruluşları, demokratik toplum kuruluşları, toplum merkezleri, halk eğitim merkezleri ve benzeri kuruluşlarla işbirliği yapmak, gibi etkinlikler yapılabilir.

Üniversite Yaşamına Katkı bağlamında ise, kurum olarak üniversiteye sağlanabilecek katkılar şunlardır. Eğitim-öğretimin tasarım ve değerlendirilmesi, eğitim-uygulama birimleri, üniversitenin AR-GE çalışmalarına katkı, kalite geliştirme ve stratejik planlama çalışmalarına katkı. Akademik personele yönelik katkılar olarak da, eğitimcilerin eğitimini sağlama, ölçme ve değerlendirme hizmetlerine katkı, sosyo-kültürel etkinlikler düzenleme, yöneticilik eğitimleri sunulması sayılabilir. Eğitim fakültelerinin idari personele yönelik yapabileceği katkılar ise şunlardır: İdari personelin eğitim ihtiyaçlarının saptanması, kurum kültürü ve örgütsel bağlılığı geliştirici etkinliklerle performans artırılması, aday memurluk ve görevde yükselme eğitimlerine katkı, sosyal, kültürel, sportif etkinlikler düzenlemek, toplumsal destek fonları oluşturmak, proje ve fonlardan yararlanma olanakları, kişisel ve mesleki gelişim için hizmetiçi eğitim programları düzenlemek.

Eğitim fakülteleri buldukları üniversitenin diğer fakültelerinde öğrenim gören öğrencilere de bir takım katkılar sağlayabilir. Bunlar arasında; öğrencilere uyum (oryantasyon) programları hazırlamak, öğrenci bilinçlendirici etkinlikler düzenlemek, öğrencilerin eğitim-öğretim etkinliklerine katılımını sağlamak, sosyal sorumluluk projeleri ve ders dışı etkinlikler, Türkçenin doğru kullanımına katkıda bulunmak, fakültele öğrenci ziyaretleri düzenlemek, eğitim fakültesi öğrencilerinin diğer öğrencilere katkısının sağlanması gibi etkinlikler sayılabilir.

Yukarıda belirtilen çalıştayda alınan kararlar, akademisyen, öğretmen, öğrenci, sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin bulunduğu yaklaşık 200 kişinin katılımı ile alınmıştır. Çalıştayda alınan önemli kararlardan biri “Eğitim fakültelerinde kredili dersler açarak, öğrencileri toplumsal duyarlılık projelerine yönlendirmek” kararıdır. Çalıştayın yapıldığı tarihi izleyen yıllarda YÖK THU Dersine öğretmen yetiştirme programlarında yer vermiştir. Bu noktada, eğitim fakülteleri bu çalıştay aracılığı ile THU Dersinin öğretmen yetiştirme programlarında yer almasına katkı getirmiş ve önemli bir sosyal sorumluluk çalışması yapmıştır.

Eğitim fakültelerinde THU Dersi kapsamında aşağıdaki etkinlikler gerçekleştirilebilir:

1. Medya okuryazarlığı eğitimleri verilebilir.
2. Ana baba eğitimi programları düzenlenebilir.
3. Maddi olanaksızlıklar yüzünden dershaneye gidemeyen, özel ders alamayan öğrencilere özel dersler verilebilir.
4. Yaşlılara, engellilere destek projeleri düzenlenebilir.
5. Toplum bilinçlendirme amaçlı sempozyum ya da toplantılar düzenlenebilir.
6. Öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmaya dönük projeler yapılabilir.
7. Okuma yazma öğretimi ile ilgili çalışmalar yapılabilir.
8. Karakter eğitim programları düzenlenebilir.
9. Çeşitli konularda bilgilendirme ve bilinçlendirme toplantıları düzenlenebilir.
10. Diğer kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, okullar ve halk eğitim merkezleri ile işbirliği yapılabilir.

Burada sıralanan önerileri çoğaltmak mümkündür. Ancak bu çalışmaların asıl belirleyicisi içinde bulunulan toplumun ve çevrenin gereksinimleri, sorunları ve geliştirilmesi gerekli olan yönleridir. Buraya kadar verilen bilgiler ışığında ve THU Dersinin öğretmen yetiştirme programlarındaki önemi düşünüldüğünde bu dersi veren ve alan kişilerin ders ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi önemli görülmektedir. Bu anlamda, yapılan nitel bir araştırma ile THU

Dersi ile ilgili olarak dersi veren öğretim elemanlarının ve öğretmen adaylarının görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

5. Yöntem

Araştırma tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinin bütüncül bir yaklaşıma sahip olması, algıların ortaya konmasını sağlaması, araştırma deseninde esnekliği olması ve tümevarımcı bir analize sahip olması önemli özellikleridir (Uzuner, 1999; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu anlamda, nitel araştırmalar, araştırma yapılan ya da yapılması planlanan kişilerin sahip oldukları öznel görüş ve deneyimlere bağlı olarak ortaya çıkan anlamların sistematik olarak incelenebilmesinde tercih edilen araştırma yöntemleridir (Ekiz, 2003).

5.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 10 farklı eğitim fakültesinde, THU Dersini yürüten 20 öğretim elemanı ve dersi alan 39 öğretmen adayından oluşmaktadır. Katılımcıların görüşlerindeki bazı olumsuz ifadelerden dolayı fakültelerin isimleri açıklanmamıştır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılar, bu dersi alan öğretim programları arasından seçilmiştir. Bu programlar arasında; sınıf öğretmenliği, sosyal bilgiler öğretmenliği, okulöncesi öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık (PDR) programı öğrencileri bulunmaktadır.

Araştırmada verilerin toplanması için yarı yapılandırılmış bir veri toplama aracı geliştirilmiştir. Araştırmada 90 sayfa veri elde edilmiştir. Veri toplama aracında kullanılan sorular anlaşılabilirliği ve araştırma amacına uygunluğu açısından iki uzmanın görüşüne sunulmuş ve öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış veri toplama araçları, sahip olduğu belli düzeydeki standartlığı ve esnekliği nedeniyle, belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olması nedeniyle araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Yazılı olarak verilerin toplanmasının yarı yapılandırılmış görüşmelere göre üstün ya da sınırlı yönleri bulunmaktadır. Daha çok katılımcıya ulaşılabilmesi, katılımcıların düşüncelerini istedikleri gibi yazıya dökebilmeleri, veri toplama ve çözümlene kolaylığı gibi üstünlükleri bulunmaktadır. Ancak katılımcıların eksik bıraktığı ya da açıklanmaya gereksinim duyulan noktalarda tekrar geriye dönülebilmesi ve sondaj sorularının sorulamaması en önemli sınırlılığı olarak görülebilir.

Katılımcılardan yazılı olarak, THU Dersi ile ilgili görüşlerini yazmaları istenmiştir. Bu görüşleri belirlemek için şu sorular kullanılmıştır: 1) THU Dersi hakkında genel olarak ne düşünüyorsunuz? 2) THU Dersinin uygulanması sırasında ne gibi güçlükler yaşadınız? 3) THU Dersinin öğretmen adaylarına katkısı konusunda ne düşünüyorsunuz? 4) THU Dersinin daha etkili olması için sizce neler yapılabilir?

5.2. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği (Yıldırım ve Şimşek, 2005) kullanılmıştır. İlk önce, elde edilen verilere göre alt temalar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu

aşamada tüm dökümler araştırmacı tarafından okunmuş ve başka bir kişinin tüm dökümleri okuması sağlanmıştır. Daha sonra birbirinden bağımsız olarak katılımcıların, THU dersi ile ilgili görüşleri belirli başlıklar altında birleştirilmeye ve alt temalar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bir sonraki aşamada araştırmacının diğer kişinin, farklı temalar altında değerlendirdikleri görüşler üzerinde tartışarak uzlaşmaya çalışılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği “Güvenirlilik = Görüş birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100” formülü kullanılarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Araştırmacı ve diğer kişi arasındaki güvenilirlik oranı % 90 olarak bulunmuştur.

6. Bulgular

Aşağıda, katılımcıların görüşleri, yöneltilen sorulara göre verilmiştir. Araştırmaya 20 öğretim elemanı ve 39 öğretmen adayı katılmış, ancak aşağıda bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir. Yapılan doğrudan alıntılarının kimlik belirtmemesi için katılımcı isimleri kodlanmış ve katılımcıların gerçek isimleri gizli tutulmuştur. Katılımcılar görüşme sırasına göre; öğretim elemanlarının görüşleri Ö1, Ö2...; öğretmen adaylarının görüşleri ise A1, A2... kısaltmasıyla verilmiştir. Araştırmaya katılan öğretim elemanı ve öğretmen adaylarının tamamı THU Dersinin öğretmen adaylarına çok yararlı bir ders olduğunu belirtmiştir. Aşağıda katılımcıların görüşleri ile ilgili doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

6.1. Katılımcıların THU Dersi Hakkındaki Genel Görüşleri

Araştırmaya katılan öğretim elemanı ve öğretmen adaylarının tamamı THU Dersinin idealde çok yararlı bir ders olduğunu belirtmiştir. Aşağıda katılımcıların görüşleri ile ilgili doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

...Öğrencilere çok yararlı olduğunu düşünüyorum, toplumsal sorunlarla ilgilenmeleri, bu ders nedeniyle de olsa bir sivil toplum örgütüyle tanışmaları önemli bence. Notla değerlendirilmemesi gereken bir ders bence. Onlara kazandırdığı yeterlikler adına önemli (Ö2-PDR).

Öğretmen adaylarının toplumla bütünleşme ve toplumsal liderlik işlevlerini yerine getirme görevi ve sorumluluklarının farkında olmasını sağlama ve bu yönlerini geliştirme amacını güden deneyimler kazanmaları için fırsat olduğunu düşünüyorum (Ö3-Okulöncesi Öğretmenliği).

Doğru bir uygulama olarak görüyorum. Çocukların sosyalleşmesine, çeşitli konularda bilgi almalarına, hayatla iç içe laboratuvar gibi bilgi edinmelerine neden oluyor (Ö13-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği).

Bu dersin bütün bölümlere okutulması gerektiğini düşünüyorum. Gerek öğrenilenlerin pekiştirilmesi gerekse toplumdaki insanlarla bir arada olmanın önemini vurguluyor (A1-PDR).

...Üniversiteye gelince hep yapmak istediğim ama sürekli ertelediğim şeyleri bu ders sayesinde yapma imkânı buldum. Huzur evine gitmek gibi, çocuk esirgeme yurdunda çocuklarla vakit geçirmek gibi... Sosyal gelişim projelerine örnek olabilecek, yararlı bir ders (A2-PDR).

Topluma karşı daha duyarlı olmamızı sağlıyor. Kendimizi okul yaşantısından soyutlayarak değişik alanlarda insan ilişkilerini farklı bakış açılarıyla görüyoruz (A20-Türkçe Öğretmenliği).

...Sadece bir öğretmen olarak değil, yeri geldiğinde birçok sorunun uygulamanın merkezinde yer alacağız. Öğretmenlerin toplumla kaynaşması farklı uygulamalarda bulunması çok önemli (A22-Türkçe Öğretmenliği).

THU Dersi öğretmen adayları açısından çok faydalı olmasına rağmen dersin amacına ulaşmasında bir takım eksiklikler olduğu da katılımcılarca belirtilmiştir. Katılımcıların önemli bir kısmı, dersin amacının temelde çok önemli olduğunu, ancak uygulama ile ilgili sıkıntılar olduğunu belirtmiştir. Aşağıda bu görüşleri ileri süren katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Yurtdışı uygulamalara baktığımızda yararlı bir ders, ancak bizde alt yapısı hazırlanmadan direk uygulanmaya çalışılan bir ders (Ö4-PDR).

Topluma hizmet uygulamaları dersi amacına çok fazla hizmet etmiyor. Çünkü bu dersin temel amacı toplumdaki sosyal olaylara lojistik destek sağlamak, öğrencilerin toplumun değişik sosyal gruplarının karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmek ve öğretmen adayında toplumun karşı karşıya olduğu sorunlar hakkında farkındalık yaratmaktır. Ancak kalabalık öğrenci grubu. Fakat bu öğrenci grubuna göre küçük bir şehir... Ayrıca bazı öğretim üyeleri açısından 3 saatlik bir ek dersten öte bir anlamı yok... (Ö7-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği).

Bu katılımcının görüşü, eğitim fakültelerindeki öğrenci sayısının çok fazla olması ile yakından ilgilidir. Öyle ki son bir kaç yılda eğitim fakültelerinin kontenjanında yaklaşık % 50'lik bir artış olmuştur. Ancak öğretim elemanı sayısı aynı oranda artırılamamıştır. Bu durum ise sadece bu derste değil, birçok derste sorunlara yol açmaktadır. Eğitim fakültelerinde gerekli öğretim üyesi kadrosu oluşturulmadan kontenjanlar artırılmakta, mevcut programların ikinci öğretimleri açılmakta, tek öğretim üyesi ile yüksek lisans-doktora programları açılabilmektedir. Sonuç olarak kalabalık sınıflarda, öğretmen adayı ile birebir ilgilenmeden dersler yapılmaktadır. Öğretmen adayının çok fazla olması, THU Dersi gibi uygulamalı derslerin planlanmasında birçok soruna yol açabilmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adayları da dersin çok önemli olduğunu ancak amacına uygun bir şekilde uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcı öğretmen adayları bu durumu çok farklı şekillerde ifade etmiştir.

Topluma hizmet uygulamaları dersi amacına uygun olarak gerçekleştirilirse faydalı bir ders (A24-Sınıf Öğretmenliği).

Teorikte etkili ancak pratikte etkili olabilmesi için uygulaması yapacak öğretmen ve öğrencinin önceden bilgilendirilmesi gerekir (A23-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği).

Gerekli bir ders ama amacına hizmet etmiyor. Bizi sadece hizmet amacıyla kullandılar (A15-Okulöncesi Öğretmenliği).

Katılımcı öğretmen adaylarının dile getirdiği eksikliklerden biri de, öğretmen adaylarının uygulama yapacağı kurumlar ile ilgilidir. Katılımcılar bu sorunu aşağıdaki gibi dile getirmiştir:

Öğrencinin gönderildiği kurum-kuruluş uygun ise faydalı olacaktır. Ancak, her zaman uygun kurum bulunamayabilir (A5-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği).

Çalışılacak birimlerin işleyişi farklı olduğundan planlama zorlukları olduğunu düşünüyorum. Ders gidilen kuruma bağlı olarak yapılandığından aynı performansı tüm grupların gösterdiğini düşünüyorum (A6-Okulöncesi Öğretmenliği).

Uygulamada kurumlar doğru tespit edilirse verimli olabilecek bir uygulama. Fakat ön çalışma yapılmadan ve işlevselliği düşünülmeden herhangi bir kurum bu çalışmanın çerçevesine alınmamalıdır (A11-Türkçe Öğretmenliği).

...Verimli olmamasının sebebi uygulama öğretmenin, görev yapacağımız yeri iyi organize edememesidir (A18-Sınıf Öğretmenliği).

Bu ders fakültemizde sistemli bir şekilde yapılmıyor. Gittiğimiz kurumların seçiminde de sorunlar var, bence (A39-Okulöncesi Öğretmenliği).

Yukarıdaki görüşleri dile getiren katılımcıların belirttikleri konular, uygulamanın idealde çok yararlı olduğunu ancak uygulama ile ilgili sıkıntılar olduğunu göstermektedir. Bu sıkıntıların sebeplerinden birisi bu ders ile ilgili uygulama esaslarının belirlenmemesidir. YÖK, THU Dersi ile ilgili kılavuzu, 2007–2008 akademik yılı öncesinde fakültelere göndereceğini ve kılavuzun Yükseköğretim Kurulu'nun web sayfasında yer alacağını belirtmiştir. Ancak Nisan 2011 tarihi itibari ile kılavuz gönderilmemiş ve web sayfasında da yer almamıştır. Bu durum ise dersin deneme yanılma yolu ile yapılmasına ve eğitim fakültelerinin geleneklerine göre gerçekleştirmelerine yol açmıştır. Ancak, kurumsallaşmasını sağlayamamış; ders dağılımlarında alan uzmanlığının dikkate alınmadığı; işlerin ahbap-çavuş ilişkileri ile yürütüldüğü; kitabı varsa o derse girerim, sonuçta eğitim dersi değil mi şeklinde görüşlerin olduğu; ders dağılımlarının pastanın eşit dağıtılması olarak görüldüğü fakülteelerde bu dersin uygulamasında da birçok sorun yaşanmaktadır. Katılımcıların aşağıda yer alan soruya verdikleri yanıtlar ise yukarıdaki yorumları doğrulamaktadır.

6.2. Katılımcıların THU Dersinin Uygulanması Sırasında Yaşanan Güçlükler İle İlgili Görüşleri

Katılımcıların birinci soruya verdikleri yanıtlarda da görüldüğü gibi THU Dersinin uygulanmasında bir takım sıkıntılar bulunmaktadır. Bu sıkıntılar hem öğretim elemanlarınca hem de öğretmen adaylarınca dile getirilmiştir. Aşağıda katılımcıların soru ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

Kurumlardan izin alınması en büyük güçlüğümdü. Öğrencinin ilgisini çeken ve de projelendirdiği bazı çalışmalar kurumdan izin alınamaması dolayısıyla gerçekleşemedi. Ayrıca bu ders, sadece ders saatiyle sınırlı olamayacak kadar geniş amaçları olan bir ders. Yukarıda değindiğim üzere, son sınıf öğrencilerinin çok fazla uygulama dersiyle karşı karşıya kalması ve de KPSS gibi bir sıkıntının varlığı, ders saati dışında odaklanmalarını güçleştirdi (Ö1-PDR).

Özellikle izin yazışmaları çok zaman alıyor, bunları daha önceden halletmek gerekli ama o zaman da gidilecek kurumlar belli olmuyor. Bazı kurumlar uygulamanın çok detaylı planını istiyor ve bunlar olmazsa uygulamaya haklı sebeplerle izin vermiyorlar (cezaevi) bazı kurumlar ise öğrencileri nasıl yönlendirecekleri bilmiyorlar, ama zamanla daha iyi olacağını düşünüyorum. Son sınıfta oldukları için ve diğer uygulama dersleri olduğu için öğrencilerin zaman sıkıntısı olabilmektedir (Ö2-PDR).

Kurum ile fakülte arasındaki iletişimsizlik. Öğrencilerin ilgi ve isteklerinin dikkate alınmaması. Grubun kalabalık olması. Öğrencilerin ön yargıları. Öğrenci grupları arasındaki iş yükünün dengesiz dağılımı. Fakülte öğretim elemanlarının bilgi yetersizliği ve öğrencileri yönlendirememesi (Ö4-PDR).

Gidilen kurumun çalışma saatleri mesai saatleri dışı ise öğrenci takibi zor olmaktadır. Örneğin, hafta sonu organizasyonları görevli öğretim elemanı için sorun olmaktadır (Ö5-Okulöncesi Öğretmenliği).

...Öğrencilerin ulaşım ve yemek giderlerini resmi olarak dekanlık ve rektörlüğe müracaat etmeme rağmen temin edemedim. Ayrıca bir kuruma 15 öğrenci ile gidince kurumun personel sayısından çok öğrenci oluyor. Bu durumda öğrenciler topluma hizmet etmekten ziyade gittikleri kuruma yük oluyorlar (Ö7-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği).

...Kurumların dersin içeriği konusunda bilgi sahibi olmaması. Dersin adına bakılarak "hizmet" kelimesinden yola çıkarak hizmetli olarak çalıştırılmaları (Ö8-Sınıf Öğretmenliği).

Öğrenciler rastgele seçildikleri için, ilgi alanı olmayan kurumlarda çalışmaktan memnun olmayanlar var (Ö9-Sınıf Öğretmenliği).

Kurumlar genel olarak öğrenciyi istihdam etme noktasında bir planlama yapmadığından sadece kâğıt üzerinde kalan bir çalışma olmaktadır (Ö11-Türkçe Öğretmenliği).

Yukarıda yer alan bazı yorumlar dersin amacının tam olarak anlaşılmadığını göstermektedir. THU Dersinin amacının, belirli bir kuruma giderek çalışmalarda bulunulması olarak algılanması bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Eğitim fakültelerinin bulunduğu illerin küçük olması, işbirliği yapılacak kurum sayısını azaltmaktadır. Bu durum ise belli kurumlara çok sayıda öğretmen adayının gitmesine ve dersin amacına ulaşmamasına yol açmaktadır. Katılımcı öğretmen adaylarının görüşleri de dersin amacının tam olarak anlaşılmadığını göstermektedir:

Biz ilk gittiğimizde uygulama yapacağımız yer açık değildi. Hiç kimsenin bu konuda bilgisi yoktu... (A18-Sınıf Öğretmenliği).

...Üniversiteden görevlendirilen danışmanların bu konuda üzerilerine düşen görev bize rapor yazdırmaktan çok daha fazlasıdır. Bilincine tam olarak varabildiklerini sanmıyorum (A22-Türkçe Öğretmenliği).

Tuvalet temizliği ve bulaşık yıkama, yerleri süpürme gibi görevlerle karşılaştık. Şikâyetçi olarak kurumumuzu değiştirdik (A9, A12, A13-Sınıf Öğretmenliği).

Bizde olmadı ama diğer arkadaşların hocaları, öğrencileri kuruma köle gibi bırakıp kaçıyor. Üniversite öğrencisine emir verilmesini doğru bulmuyorum. Benim başıma gelseydi itaat etmezdim (A30-Okulöncesi Öğretmenliği).

THU Dersinin sadece belli kamu kuruluşları ile sınırlandırılması dersin amacına uygun değildir. Çünkü bu dersin öncelikli amacı, öğretmen adaylarında sosyal sorumluluk bilinci oluşturarak, toplumun sorunlarına ilişkin farkındalık yaratmaktır. Bu süreçte, öğretmen adaylarından toplumun güncel sorunlarını belirlemeleri, çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlamaları beklenmektedir. Toplumu bilgilendirme amaçlı panel, konferans, kongre,

sempozyum gibi bilimsel etkinlikler düzenlenmesi, bu etkinliklere izleyici, konuşmacı ya da düzenleyici olarak katılma gibi etkinlikler de düzenlenebilmektedir. THU Dersi ile ilgili yukarıda belirtilen görüşler dersin uygulanışı ile ilgili bazı sorunlar olduğunu göstermektedir. Ancak dersin uygulanması sırasında herhangi bir sorun yaşamayan katılımcılar da vardır.

6.3. Katılımcıların THU Dersinin Öğretmen Adaylarına Katkısı Konusundaki Görüşleri

Katılımcılar genel olarak THU Dersinin, öğretmen adaylarına birçok katkısının olduğunu düşünmektedir. Katılımcılar verdikleri yanıtlarda, genel olarak toplumsal sorunlara duyarlık geliştirmeye vurgu yapmıştır.

Toplumsal sorunlarla ilgilenmeleri, alanlarıyla ilgili ya da ilgisiz de olsa etkinlik planlamaları önemli, bu ders kapsamında genelde gidilen yerler sınırlı olsa da yaşantıları farklı olmaktadır. Okullarda verdikleri seminer çalışmalarını ileri de görev yapacakları okullarda da aynı işleri yapacakları açısından önemli. Kendi alanlarından birileriyle görüşmeleri onların tecrübelerinden yararlanmaları etkili oluyor (Ö2-PDR).

Toplumun özelliklerini tanıma ve bu nedenle oluşabilecek sorunları çözebilme fırsatı ediniyorlar. Toplumsal sorumluluk bilinci kazanıyorlar. Toplumsal sorunlara daha duyarlı olmalarını sağlıyor. İşbirliği, yardımlaşma, paylaşma, etkili iletişim, problem çözebilme, yaratıcılık (sorunlara yönelik) ve özgüven alanlarında katkı sağlıyor (Ö3-Okulöncesi Öğretmenliği).

Toplumda var olan kurum çeşitlerini ve görev aldıkları kurumun hizmet ettiği alanları tanıma fırsatı buluyorlar. Eğitimin sadece bilgi yükleme değil, sosyal kurumlara hizmet etme yönünü keşfediyorlar. Daha önce herhangi bir iş tecrübesi olmayan adaylara iş ortamında iletişim kurma becerilerini geliştirmeye olanak sağlıyor. Toplumda olası sorunları gözlemleyebiliyorlar (Ö4-PDR).

Sosyalleşme, özgüven, ders dışı bir şeyler yapma, kendini ifade, grup çalışması (Ö9-Sınıf Öğretmenliği).

Kurumların işleyişlerini tanıma, sosyalleşme, özgüven kazanımı için öğrenciye katkısı olacağı muhakkaktır. Fakat birinci bölümde bahsettiğimiz gibi kurumların tespiti bu sonuçlara ulaşmak için vazgeçilmez bir maddedir (Ö11-Türkçe Öğretmenliği).

Sosyal alanlarda katkı sağlıyor. İletişim kurmalarına, farklı dallarda bilgi sahibi olmalarına yardım ediyor. Yardımlaşmayı öğreniyorlar. Eğitim alıp, eğitim veriyorlar (Ö13-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği).

Toplumun ihtiyaçlarını daha gerçekçi bir bakış açısıyla görmemizi sağlıyor. Ayrıca uzmanların sizi bilgilendirmesi ve uzmanlarla birlikte bir şeyler yapmamız bu konuda bireyi daha istekli hale getiriyor. Toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın önemini daha iyi anlıyoruz (A10-Türkçe Öğretmenliği).

Genel olarak öğrencinin sorunlu olduğu alanla ilgili katkılar sağlıyor. İletişim kurma, toplum adına bir şeyler yapabilme, etkinlikler organize edebilme gibi sosyal ve kişisel alanlarda da getiriler sağlıyor (A14-Sınıf Öğretmenliği).

Bu derste grup arkadaşlarımızla birlikte çalışmalarımız oldu. Birlikte iş yapabilme yeteneğimizde gelişmeler oldu. Düzenli ve zamanında işlerimizi yapmaya çalışmamızda bizlere katkısı oldu.

Topluma yararlı işler yapmak ve insanlara faydalı işler yaptık. Bu konuda bilgi sahibi olduk (A25-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği).

Topluma hizmet uygulamalarında bir öğretmen adayı gelecekte mesleği gereği karşılaşılabileceği zorlukları daha önceden görüp deneyimler edinebiliyor (A4-Sınıf Öğretmenliği).

Katılımcılar arasında dersin, öğretmen adaylarına hiçbir katkısının olmadığını ya da çok verimli bir ders olmadığını düşünen katılımcılar da bulunmaktadır. Bu katılımcıların görüşleri yine, uygulama sırasındaki aksaklıklar ile açıklanmaktadır.

Çok az gruba katkı sağlıyor. Dersin uygulanmasına ve hazırlığına yeterli önem verilmemesinden sorunlar ortaya çıkıyor. Öğretmen ve öğrenciler tarafından özen gösterilse her alanda katkı sağlar (Ö10-Türkçe Öğretmenliği).

Bu dersin öğretmen olacak adaylara hiçbir katkısının olmadığı kanaatindeyim. Çünkü kurumlar ile öğrencilerin iletişiminin yukarıda da olduğu gibi net olmadığını ve sonucun fiyasko ile neticeleneceği kanaatindeyim (Ö12-Sınıf Öğretmenliği).

Topluma hizmet uygulamaları dersi gerçek anlamda toplumsal sorunlar üzerinde odaklansa bence çok önemli bir ders. Ancak bu ders her bölgede aynı nitelikte olmamalı. Bu dersin sağlıklı bir şekilde olması için öncelikle yaşadığımız ilin (ders şehir ile sınırlandırılmamalı) yapısının ortaya konması gerekir. Bu yapıya uygun olarak her yıl hangi konular ve sorunlar üzerinde çalışmalar yapılacağına fakülte olarak karar verilmeli ve bu sorunların bu ders dönemi içinde çözümlenebilmesi ve sonuçlandırılabilmesi için kurumlar ile planlama çalışmaları yapılmalıdır. Daha sonra öğrencilerin hangi toplumsal olaylar üzerinde çalışacaklarına karar verilmelidir ve bunlar ders süreci içerisinde sonuç verecek projeler olmalıdır. Aksi takdirde öğrenciler boş zaman harcadıkları bir ders alırlar (Ö7-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği).

El becerileri öğrenip dersinde kullanabilecek arkadaşlar vardır. Ancak hiçbir fayda görmeyip sadece devam zorunluluğu için giden kişiler de bulunmaktadır. Mesleki, toplumsal, kişisel yararları şartlar uygunsa kazanılabilir (A7-Sınıf Öğretmenliği).

Evet, bir miktar katkısı var. Ancak bu topluma hizmet uygulamaları dersi ciddiye alındığında gözlenebiliyor (A8-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği).

Pek fazla katkısı olduğunu düşünmüyorum. Bir de katkı sağlaması topluma hizmet uygulamasını nerde yaptığımızla alakalı bir şey olduğunu düşünüyorum (A26-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği).

6.4. Katılımcıların THU Dersinin Daha Etkili Olması İçin Yaptıkları Öneriler

Katılımcıların yaptığı öneriler genellikle dersin planlanması ile ilgilidir. Özellikle kamu kurumları ile ilişkiler ve fakültede yapılan planlamaya vurgu yapılmaktadır.

...Kurumlardan geciken ve çıkmayan izinler konusunda ise üniversitelerin tüm kurumlarla kolaylaştırıcı bir ilişki kurması ve her dönem izin alınmasıyla zaman kaybedilmemesi önemli. Ayrıca öğrenciler, derse kayıt yaptırmadan bir önceki dönemden bilgilendirilerek, proje üretmeleri ve yine zaman kaybının önlenmesi ve daha verimli işlerin ortaya çıkması sağlanabilir (Ö1-PDR).

Hem okul hem de kurumlar daha önceden bir planlama ve işbirliği yapmalıdır (Ö11-Türkçe Öğretmenliği).

Kurumlara daha az öğrenci ve grup verilebilir. Aktif olan kurumlar tercih edilmeli, aksi takdirde öğrenci ve hocalar zor durumda kalıyorlar (Ö13-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği).

Kurumlardan önce fakülteler bazında plan yapılırsa daha uygun öğrenci amaca uygun kuruma gönderilebilir. Yani, gidilecek kurumu öğrenci seçsin, ama proje geliştirerek gelsin (Ö5-Okulöncesi Öğretmenliği).

Bu ders kapsamında belirlenen kurumlara dersin tanıtımı ve yapılabilecek etkinlikler konusunda bilgi verilebilir. Dönem başlamadan birimlerin belirlenip resmi işlemler ve uygulamanın sağlıklı gidişatını sağlayabilir (Ö6-Okulöncesi Öğretmenliği).

...her yıl yapılacak projeler önceden belirlenmeli ve bu projelere göre ders düzenlenmeli. Aksi takdirde dönemin 3. haftasında (listeler ancak belli oluyor) bir öğretim üyesinin 15 öğrenciyi alıp bir kuruma gidip biz geldik, size hizmet edeceğim dersek hiçbir şekilde hizmet edemeyiz (Ö7-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği).

Ders dönemde değil de eğitim öğretim sürecinin başında proje olarak planlanıp (2 dönem sürebilir) danışman hocalarla yürütülüp her yıl yapılabilir (Ö3-Okulöncesi Öğretmenliği).

Topluma hizmet yapılacak yerin iyi belirlenmesi gerekir. Bazı kurum ve kuruluşların öğrenciye faydası gerçekten yok bence...(A7-Sınıf Öğretmenliği).

Yapılan önerilerden biri de derste gönüllüğün esas olması ve öğretmen adaylarının ilgilerinin dikkate alınması yönündedir. Hem öğretim elemanları hem de öğretmen adayları derste gönüllüğün esas olması gerektiğine vurgu yapmıştır.

...bu ders daha önceki sınıflarda okutulmalı ve notla değerlendirme yapılmamalı (Ö2-PDR).

THU dersi 1. ve 2. sınıflarda uygulanmalı. Tüm öğrenciler istekli hale getirilmelidir (A37, A41-Sınıf Öğretmenliği).

Dönem başında öğrenci olmak isteyen grupların belirlenip, öğrencilerin ilgi ve isteklerine göre seçme hakkı sunulması. Farklı etkinlik örneklerinin sunulması. Fakülte öğretim elemanlarının bilinç düzeyinin yükseltilmesi (Ö4-PDR).

Dönem başında öğrencilerden ilgi alanları ve çalışmak istediği kurumlar istenebilir ve seçim yapılırken buna dikkat edilir. Öğrenci kendi kurumunu veya çalışma grubunu seçebilir. Öğretim üyesinin ilgi alanı da gözetilebilir (Ö9-Sınıf Öğretmenliği).

...Öğrencilerin istekleri doğrultusunda gidilecek kurumların belirlenmesi etkililiği artıracak ve devamlılığı sağlayacaktır (A38-Okulöncesi Öğretmenliği).

...Öncelikle bu derste kurumlar hayata daha çok yakın olmalı ve öğrenciye hangi kuruma gitmeyi istediği hakkında seçme hakkı tanınmalıdır (A35-Türkçe Öğretmenliği).

Öğrencinin istediği kurumu seçmesi sağlanmalıdır (A34-Sosyal Bilgiler Öğretmenliği).

Görüldüğü gibi katılımcı öğretmen adayları genellikle, yapılacak etkinliklerde öğretmen adaylarının ilgi ve tercihlerinin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcılardan biri ise

dersin içeriğinin çok iyi anlatılması gerektiğine vurgu yapmış ve görüşlerini aşağıdaki gibi dile getirmiştir.

Bu kurum yetkililerine bu dersin içeriği ve önemi anlatılmalı. Buraya giden öğrencilerin onlara yardım için değil, angarya için değil, o kurumu tanıyıp, o kurumdan bir şeyler kavramak için gittiğini anlamalılar (A12-Sınıf Öğretmenliği).

7. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bir çalışma alanı olarak eğitim yönetimi, uzun zamandan beri pozitivist paradigmanın etkisi altındadır. Kuramsal temellerini doğa bilimlerinden alan pozitivism gerçeğin değerden ayrı tutulması gerektiğini savunmaktadır. Buna bağlı olarak eğitim araştırmaları mevcut düzeni sorgulamamakta, kültür, değer, tarih, güç ilişkileri, sosyal sorumluluk, adalet, eşitlik, katılım, belirsizlik, rastlantı gibi etkenleri göz ardı etmektedir. Ancak eğitim araştırmaları bireyin içinde bulunduğu sosyal, politik, ekonomik ve kültürel ezilmişliğe seyirci kalmamalıdır (Turan, 2004). Bu anlamda topluma hizmet uygulamaları etkinlikleri, eğitim araştırmalarında araştırma konusu yapılmalı ve kavram sosyal sorumluluk ekseninde ele alınmalıdır. Ancak konu ile ilgili kaynak kitaplarda (Aksoy, Çetin ve Sönmez, 2009; Kuzucu ve Kamer, 2009) ya da diğer çalışmalarda (Çoban, Kaşkaya ve Ağırbaş, 2010; Tanrıseven, Üredi ve Yanpar-Yelken, 2010) sosyal sorumluluk kavramına genellikle değinilmediği görülmektedir. Bu çalışmada eğitim fakültelerinin sosyal sorumlulukları kapsamında THU Dersinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda sadece THU Dersi değerlendirilmiş, eğitim fakültelerinin sosyal sorumlulukları kapsamında öğretim elemanlarının yapabileceği sosyal sorumluluk çalışmalarına değinilmemiştir. Bu konu da farklı bir çalışmaya konu edilmelidir. Bu çalışmada daha sonra, THU Dersi ile ilgili olarak öğretim elemanlarının ve öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemeye dönük nitel bir araştırma yapılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre katılımcılar, genel olarak THU Dersinin öğretmen adayları için çok yararlı bir ders olduğunu düşünmektedir. Katılımcılar, THU Dersinin öğretmen adaylarına, toplumsal sorunlara ilişkin duyarlılık kazandırdığını, toplumla bütünleşmeye katkı getirdiğini, hayatla iç içe olmalarını sağladığını belirtmişlerdir. Ancak katılımcılar THU Dersinin uygulanması ile ilgili bir takım sıkıntılar olduğunu belirtmiştir. Bu sıkıntılar ise genellikle dersin planlanması ile ilgilidir. Planlama için mutlaka kurumlarla işbirliği yapılmalıdır. Bazı katılımcılar ders kapsamında çeşitli kurumlara gittiklerini, ancak kurumların ders ile ilgili bilgilerinin olmadığını belirtmişlerdir. İşbirliği yapılacak kurumlar ders ile ilgili bilgilendirilmelidir.

Katılımcı öğretim elemanları, eğitim fakültelerinin bulunduğu şehirlerin küçük olduğunu ve bu durumun planlama açısından sorun yarattığını belirtmişlerdir. THU Dersi çok iyi planlanması gereken bir ders olarak, hazırlıklarının çok önceden yapılması gerekmektedir. Ancak THU Dersi sadece kurum ve kuruluşlarda yapılacak etkinlikler ile sınırlandırılmamalıdır. THU Dersinin sadece çeşitli kurumlarda yapılacak etkinlikler ile sınırlandırılması dersin amacının anlaşılmadığını göstermektedir. Çünkü THU Dersi sosyal sorumluluk bilinci geliştirerek toplumsal duyarlılığı geliştirme amaçlı bir derstir. Bu bağlamda yapılması gereken ilk iş öğretmen adaylarının toplumda hangi konuları sorun olarak gördüklerinin belirlenmesidir. Daha sonra bu sorunlara ilişkin etkinlikler geliştirilmesi daha kolay olacaktır. Ancak katılımcıların hiç biri, ders ile ilgili olarak sosyal sorumluluk bilincinden bahsetmemiştir. Bu da dersin amacının tam olarak anlaşılmadığı ile ilgili önemli bir ipucudur.

Katılımcılar THU Dersinin, toplumsal sorunlara duyarlık geliştirme anlamında öğretmen adaylarına birçok katkısının olduğunu belirtmiştir. Öğretmen adaylarının, görev yapacakları toplumun sorunları hakkında bilgi sahibi olmaları katılımcılarca önemli bir katkı olarak belirtilmiştir. Ancak bazı katılımcılar dersin öğretmen adaylarına hiçbir katkısının olmadığını belirtmiştir. Aslında bu katılımcılar dersin önemli olduğunu ancak uygulamada yaşanan sıkıntılardan dolayı, herhangi bir yararının olmadığını ileri sürmektedir. Bu sıkıntılar ise genellikle planlama ve hazırlık eksikliklerinden kaynaklanmaktadır.

Katılımcılar THU Dersinin daha yararlı bir ders olabilmesi için çeşitli önerilerde bulunmuştur. Katılımcıların görüşlerine göre, THU Dersinin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için çok iyi bir şekilde planlanması gerekmektedir. Bu planlama sürecinde dersi alan öğretmen adaylarının ilgi ve beklentilerinin dikkate alınması gerektiği de katılımcılarca belirtilmiştir. Katılımcı öğretim elemanları ve öğretmen adayları, öğretmen adaylarının ilgi ve isteklerinin dikkate alınması durumunda dersin daha yararlı olacağını ileri sürmüştür. Öğretmen adayları bu dersin uygulanması sırasında gönüllülüğün esas olması gerektiğini de belirtmiştir. Ancak bu öneri dersin genel amacı ile uyumlu değildir. THU Dersi sadece isteyen öğretmen adaylarının değil, bütün öğretmen adaylarının alması gereken bir derstir. Çünkü dersin öncelikli amacı öğretmen adaylarında sosyal sorumluluk bilinci oluşturmak ve toplumun sorunlarına duyarlık geliştirmektir. Ayrıca toplumun sorunlarının çözümünde bireysel olarak herkesin yapabileceği katkılar mutlaka vardır. Öğretmen adayları bu noktada, toplumun geleceğinin şekillendirilmesindeki öneminden dolayı bu dersi mutlaka almalıdır. Ayrıca, öğretmenlik sadece belli bilgileri öğretmek değil, aynı zamanda ahlaklı ve sağlıklı bireylerden oluşan bir toplum oluşturmaya çalışmaktır.

THU Dersi, öğretmen adaylarına toplumsal farkındalık sağlayabilecek, yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi geliştirebilecek, araştırmayı ve incelemeyi özendirilebilecek, merak duygusunu geliştirebilecek önemli bir derstir. Tabii bu dersin amacına ulaşmasında öğretmen adaylarının toplum hakkında bilgi sahibi olmaları çok önemlidir. Aslında öğretmenlik mesleğinin bir gereği olarak öğretmenler çevreleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Sonuç olarak Eğitim Fakülteleri, THU Dersine gereken önemi vermeli ve bunu yalnızca bir ders olarak değil, öğretmen adaylarının toplumsal duyarlılığının geliştirilmesi amaçlı uygulamalar olarak görmelidir. Toplumsal duyarlılığı yüksek bireylerden oluşan toplum mutlaka daha yaşanılabilir, daha insani bir toplum olacaktır. Öğretmenlerin toplumun geleceğini şekillendirmedeki önemli rolü düşünüldüğünde bu derse verilmesi gereken önem daha iyi anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Akkocaoğlu, N., Albayrak, A. & Kaptan, F. (2010). "Topluma hizmet uygulamaları dersini alan öğretmen adaylarının toplumsal duyarlılık düzeyleri üzerine nitel bir çalışma (HÜ ilköğretim bölümü örneği)", **II. Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu**'nda sunulmuş bildiri. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 16–18 Mayıs 2010.
- Aksoy, B., Çetin, T. & Sönmez, Ö.F. (2009). **Topluma Hizmet Uygulamaları**. Ankara: Pegem Akademi.

- Anderson, J. (1998). "Service learning and teacher education", **ERIC Clearinghouse on Teaching and Teacher Education** (Report No. ED421481). Washington, DC.
- Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi (2006). **Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Eğitim Fakülteleri ve Toplum Hizmet İşlevi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Aydemir, M. (1999). "Sosyal sorumluluk 8000 (Social Accountability 8000) standardı", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 3, 1–11.
- Aydın, İ.P. (2001). **Yönetmel, Mesleki ve Örgütsel Etik**. Ankara: Pegem A.
- Bayrak, S. (2001). **İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk**. İstanbul: Beta Yayınları.
- Bayraktaroğlu, G. & Özgen, Ö. (2008), "Sosyal sorumluluk konusunda tüketicilerin beklentileri: analitik hiyerarşi süreci yöntemi ile önceliklerin belirlenmesi", **Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 22, 321–341.
- Becerikli, S.Y. (2000). "Stratejik yönetim planlaması: 2000'li yıllarda işletmeler için yeni bir açılım". **Amme İdaresi Dergisi**, 3, 97–109.
- Can, H. (1999). **Organizasyon ve Yönetim**. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Carroll, A.B. (1991), "The pyramid of corporate social responsibility: toward", **Business Horizons**, 34 (4), 39–48.
- Coşkun, H. (2009). **Toplum Hizmet Uygulamaları**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çarıkcı, İ.H., Uzunbacak, H.H., Adıgüzel, O. ve Özkul, A.S. (2009). "Türk yönetim kültürü bağlamında sosyal sorumluluk", **Uluslararası Davraz Kongresi**'nde sunulmuş bildiri. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. 24–27 Eylül 2009.
- Çoban, B., Kaşkaya, A. & Ağırbaş, Ö. (2010). "Sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin tutumlarının diğer bölümler ile karşılaştırılması (Erzincan üniversitesi örneği)", **9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu**'nda sunulmuş bildiri. Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 20- 22 Mayıs 2010.
- Çuhadar, A. (2008). "Toplum hizmet uygulamaları dersi aracılığı ile yurttaş-öğretmen yaratmak", **VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu**'nda sunulmuş bildiri. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 2–4 Mayıs 2008.
- Dey, E.L. (2008). "Should colleges focus more on personal and social responsibility?", **Association of American Colleges and Universities**. www.aacu.org/core_commitments. Erişim Tarihi: 11.11.2008.
- Diken, A. (1998). "İşletmelerde iş ahlakı ve sosyal sorumluluk ilişkisi", **Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu**'nda sunulmuş bildiri. Adapazarı: Merkez Matbaacılık.
- Dinçer, Ç., Ergül, A., Şen, M. & Çabuk, B. (2011). "Bir topluma hizmet uygulaması örneği: "haydi kavram oyuncaklarıyla oynayalım", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 19 (1), 19–38.

- Drucker, P.F. (1996). **Yönetim Uygulaması**. (Çev: E.S. Yarmalı). İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Eilbert, H. & Parket, R. (1973). "The practice of business-the current status of corporate social responsibility", **Business Horizons**, 5 (14). www.bsr.com/businesssocialresponsibility/. Erişim Tarihi: 23.03.2003.
- Ekiz, D. (2003). **Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdem, M. (2010). "Öğretmen algılarına göre liselerde iş yaşamı kalitesi ve örgütsel bağlılıkla ilişkisi", **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, 16 (4), 511-536.
- Eren, E. (1990). **İşletmelerde Stratejik Planlama ve Yönetim**. İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayını.
- Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi (2010). Topluma hizmet uygulamaları 2009-2010 projeleri. <http://web.firat.edu.tr/efthu/?menu=gecmis2>. Erişim Tarihi: 20.01.2011.
- Grossnickle, D.R. & Stephens, R.D.** (1992). **Developing Personal and Social Responsibility. A Guide to Community Action**. Malibu, CA: National School Safety Center, Pepperdine University.
- Gürol, A. & Özercan, M.G. (2010). "Topluma hizmet uygulaması dersinin uygulanmasına ilişkin görüşlerin belirlenmesi", **9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu**'nda sunulan bildiri. Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 20- 22 Mayıs 2010.
- Halıcı, A. (2001). "İşletmelerde sosyal sorumluluk stratejileri Çanakkale ilinde bir araştırma", **Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 7 (1), 11-27.
- Hitt, M.A., Middlemist, R.D. & Mathis, R.L. (1979). **Effective Management**. Minnesota: West Publishing.
- Karayan, S. & Gathercoal, P. (2005). "Assessing service-learning in teacher education", **Teacher Education Quarterly**, 32, 79-85.
- Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi (2010). THU dersi okulöncesi öğretmenliği faaliyeti. http://www.kastamonu.edu.tr/Akademik/Egitim,Egitim_Okul_Oncesi.html. Erişim Tarihi: 20.01.2011.
- Kuş, Z. (2009). "Öğretmen Yetiştirme Programlarında Topluma Hizmet Uygulamaları ve Uygulama Alanları". (Editörler: B. Aksoy, T. Çetin & Ö. F. Sönmez), **Topluma Hizmet Uygulamaları**. Ankara: Pegem Akademi. ss. 93-101.
- Kuzucu, K. & Kamer, S.T. (2009). **Topluma Hizmet Uygulamaları**. Ankara: Pegem Akademi.
- Küçüköğlü, A., Kaya, H. İ & Bay, E. (2010). Hizmet ederek öğrenme (öğretmen eğitiminde yeni bir yaklaşım). **II. Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu**'nda sunulmuş bildiri. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 16-18 Mayıs 2010.
- MEB (2005). Millî Eğitim Bakanlığı ilköğretim ve orta öğretim kurumları sosyal etkinlikler yönetmeliği. **Resmi Gazete**: 13.1.2005/25699. **Tebliğler Dergisi**: ŞUBAT 2005/2569. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25699_0.html. Erişim Tarihi: 20.01.2011.

- Miles, M. & Huberman, A. M. (1994). **Qualitative Data Analysis**. London: Sage Publication.
- Paksoy, A.Ç. (2001). “Sosyal sorumluluk”, **Mediacat Dergisi**, Kasım Sayısı. www.insankaynaklari.com. Erişim Tarihi: 20.02.2005.
- Schermerhorn, J.R. (1993). **Management for Productivity**. NY: John Wiley and Sons.
- Şencan, H. (1987). “İşletmelerin sosyal sorumlulukları ve sosyal sorumluluk biriminin örgütlenmesi”, **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi**, 2, 119–129.
- Şirin, H. (2005). “Öğrencilerin sosyal sorumluluklarının geliştirilmesinde öğretmenlerin rolü”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 25 (1), 301–316.
- Tanrıseven, I., Üredi, L. & Yanpar-Yelken, T. (2010). “Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin kazanımları, karşılaştıkları güçlükler ve çözüm önerileri”, **1. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi**'nde sunulan bildiri. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi. 13-15 Mayıs 2010. <http://www.pegem.net/akademi>. Erişim Tarihi: 20.11.2010.
- Top, S. & Öner, A. (2008). “İşletme perspektifinden sosyal sorumluluk teorisinin incelenmesi”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 4 (7), 97-110.
- Turan, G. (1998). “Türk endüstri işletmelerinde sosyal sorumluluk anlayışı ve çalışanlarına karşı sorumlulukları üzerinde bir araştırma”, **Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu**'nda sunulan bildiri. Adapazarı: Merkez Matbaacılık.
- Turan, S. (2004). “Modernite ve postmodernite arasında bir insan bilimi olarak eğitim yönetimi”, **Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1 (1), 1–8.
- Uzuner, Y. (1999). “Niteliksel araştırma yöntemlerinin özellikleri”, **IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**'nde sunulmuş bildiri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 10–12 Eylül 1997.
- www.kssrehberi.org. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi. Erişim Tarihi: 11.03.2010.
- Yamak, S. (2007). **Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Gelişimi**. İstanbul: Beta Basın Yayın.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. & Horzum, M.B. (2005). “Küreselleşme, bilgi teknolojileri ve üniversiteler”. **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 6 (10), 103–121.
- Yılmaz, K. (2006). “Örgütlerin sosyal sorumlulukları: kavramsal bir çözümleme”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 7 (12), 65–79.
- Yüksek Öğretim Kurulu (2006). Eğitim Fakültelerinde Uygulanacak Yeni Programlar Hakkında Açıklama – Programlar ve Ders İçerikleri. http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/yeni_programlar_ve_icerik.htm. Erişim Tarihi: 15.03.2010.